

המירוץ אחרי זנבו של הזמן

מאת אבי כץ

גרשון שקי: הסיפורת העברית (1880-1980), כרך ד': בחבלי הזמן, הוצאת הקיבוץ המאוחד, הוצאת כתר, 1993, 487 עמודים

מ

פעל הענק של גרשון שקי, מיפוי מאה שנים של סיפורת עברית, מגיע לכרך הרביעי שלו, הלפני אחרון, והוא עורנו מאיר עיניים, רק אכנה ורחב נשימה בקורמיו. מה שחלונך עם יציאת הכרך הראשון (1977) להיות פרק אחד (בסך "מן היס"), מתפרסם לכרך שלם, "בחבלי הזמן", והן כריאלים היש ראי (1980-1988) - כשק המטרה הראשוני מועק בעשור שלם ויותר. אכן, היסטוריון הספרות נמצא וגם כמירון אבוד מראש אחרי ובו של הזמן; קי גבול וכן תמרוז ועודה; את הזמר הקדוש (שאף הוא עשיר לעבוד אוהדים וינאמיים בעקבות חזית הראייה של ההוזה, שהיא לעולם איננה חסרת פגיות) מוליפה היורה הרותחת של ספרות מתהווה, ריזן בסופרים היכן ויוצרים, שהשק המפריד בין היסטוריון המרוחק לבין מבקר הספרות המעורב הוא עדין ומרומף.

הכרך הנוכחי דן, כאמור, בסיפורת הריאליסטית בתפוסת רחבה של זמן, ובכך הירושן, חלוצי, והוא עליון ופחות מלאי. אולם נמשך את שוסי "זור הפלמ"ח" (ושאר תיוגים) מן הגט הצר של "היה" או "משמרת"; ותחת זאת מציע תהן אסכולתי גמיש, נדיב ומרוח יתר: "ערבים שחללו את דרכם כירי אליטיים, אחת ריאלים ששלת במערכת הספרותית מראשית שנות הארבעים ועד לשלהי שנות החמישים, אך המשך כעשורים הבאים לשרוד כבוליים כריאלים שבנות באיור, או שערב משאמורטריים לניאריאלים" שבנות השכעים, חוזר ל"מרכז". את מקום הלהט המתנצה של "מלחמת ודות" האסכולות, שישק "חלי הגבורה" ל"קראת" וכמבקר ספרות היה חלק ממנו ראוהי הש"ש בספרות העברית, מוליק ריזן שקלי, שאנומי, ממרם הקתדה של היסטוריון הספרות החמוש בכלי המחקר ובאודיוירח המתחייבים מן המטב הפרספקטיווי.

המבוא מצג באופן בזהר את תהיה העיקרית של הכרך הנוכחי: "העלילה ההיסטורית ועלילות הסר פורתי" על ספרות זו, שכולה "פרי הארץ", כמו בשפתה הבחירה במסורת הריאליסטית כ"אמנות הודחת" שבה תלו המבנה הספרותי בחומרים ההיסטוריים. היא שירתה את אופק ציפיותיו של קהל הנמענים שביקש מודלים מאורגנים של חזות ישראלית חדשה, בשלבי העיצוב הנוילים שלה: ייצוג "העברי החדש" (שעוצב בין השאר, בחזי תרבות לעגות הגרוע) והדרמה ההיסטורית הטרדלת; היא תאמה את שליטתה של הביקורת המרקסיסטית והא השטעת הריאלים הסוציאליסטי הדוסי ("אנשי פאנגילוב") והריאלים האמריקאי (המניגוויי) היא שירתה את הצורך במסרים "חיוניים" השואבים מ"עלילות העל" הצביות ומאשרים אותה (מינות הגאולה והתחייה), תוך הדוקה של "צד הצל". כשתהפך "עלילות העל" החיוכית, יפירוז גם גבולות הריאליזם.

שק משרטט באיזמל חד ומדויק את הבעיה הספרדית-האמטית: כיצד להתגבר על גובלות הקשר הדוקטרינרי הביליטאימצי אל המציאות? כיצד להעמיק ולהרחיב את מצאיו חומרי המציאות המיידים "הדחת העדות" והרבנות (דומאן של הודות", הדומאן היסטורי והדחת המעגל הצר של בני הנצי וריום יצאיי הפלמ"ח שסיכלו גם קבוצות חברתיות אחרות) הארגון החדש והעוררים עליו שקרנות של מיתוס ציוני משותף (המחייב בהכרח להוביל את העלילה לניצחונה של האידיאולוגיה הצביות), אלו הן שתי דרכי ההתמודדות העיקריות, שיש בהן, כמוזמה, סתירה קשה לגישה.

הבעיה המודדת ביותר מגודת ראותו של קרא הספרות העשויי בעיית הלשון, בניגוד למסורת הריאליסטית המחייבת קישור תואם בין הלשון בין המסומן והדקטוריות, פנו רוב סופרי האסכולה לסגנון גבוה, שלא לומר מנופח ובלתי אורגני יותר נותרו בעיני היחיד ומבדור, הסותר את תהיה היסוד המיימי סית. גם אם שילב נבנה ה תהיה הנגלל למפטי הלם את רוח הזמן (והיכחות של שקי המרגים את המשלב הגבוה של לשון העיתונות בת התקופה, כולל עיתונות נאעות תנע, היא מאלפת), נותרה הדרישה בעינה, והיא מופיעה בכריזה נוספת גם בהמשך המעקב אחרי גלגולי הריאלים משנות השישים ואילך. גם כאשר שהגותה, לא לפחות גרנה, "גורמת הכריח" של שנות הארבעים והחמישים והציגהה לדיקון שרות הגיבור הוצרי, גם כשנעשו ניסיונות להפניה תימי סית במקביל לשינוי ברח הזמן, לא נתלוצזה לכך מהפכה מקבילה בצורה ולהיפך - "אידיאולוגית נשנות" לא איפשרו לבצע תפנית מלאה, גם כאשר

השתנו התחבולות הספרותיות ואופני החיקוי, יהיו אלה כתיבה סוריאליסטית (מקרה מגו, סובייטיזציה) של נקדת הרצף או חילופי חזיות ראייה.

יצגר המצאת להתחייב לכל עושר הממצאים האבי חנות שמציע הספר, הן בהכללות החופקות והן בהארת יצירתו של הסופר הבודד; למשל, היזון על מעמדה של היספרות בין סגות אחרות וההתייחסות לשיריהם הר" אשונים של אחיים מן המספרים (ועל ציד מסודת אלטרנטיב שלונסקירדושו), היזון כ"אנר הנפוך של "ס" פורי תונכות" (הטעמת מבחן הלוחם כמבחן הבגרות והשקיה; העלאת תהיה הצבירת הסטריאטיפית - הדיפוכה, פרק העוסק ב"ריאלים אפינוני", ניתוח מורכב, מעגלין חוצבי של דרכה של שולמית הראבן כמספרת ריאליסטית "אוטנטית", ועוד כהנה וככה. ועתה, לכמה "הדחוי כפירה".

שק, אכן, מצליח להוכיח כי המסורת הריאליסטית אינה עשויה משקה אחד, אולם, כמאן ועד ריבוריסק (לא של שקי) על "חזרה בתשובה" או "דיהיבליסציה" ל"סופרי הש"ח" עדיין רווחה הדרך. כקורא ספרות, הספר מעגלין כממד הסוציאליסטי, אך אינו מלהיב אותי לחזור אל רוב היצירות הנרונת ולגלותן מחדש. כקראה זה קונסטרוקטיוויסטימשהו יתברר, אולי,

שפה ושם ה"יצא לכרך" הופך לייצג מקלל; לכמה מפרקי היזון ב"חמשת הנבחרים" (בעיקר שקי, מגו ושוהם) מנלוח, לעתים, סודלוחאי של איזו אפולוגי סיקה; ניסיון הערכה ספרותית אהדת שלא עולה יפה, בעיקר ככל שנוגע להמשך דרכם הספרותית: מגו, לרוגמה, נעשה "לבעל מלאכה ספרותי טוב יותר" (המנצה על "סיפורת עברית של כל ימות השנה"...) יצירתו של שום "נעשתה כמשך השנים מקצועית יותר", והוא "כתב וכותב ספרים קריאים בעלי מסר אידיאולוגי-חברתי", וקדם לכן: "...יצירה קראה שאינה תחתרת דווקא למעמקים פסיכולוגיים... יציר תיו אינן הדישניות בסגנון או בתבניות, הן שוות לכל באמות התמול המול ר"סודר" של שום, ריום האוד של ענת" של מגו, יצירותיהם האחרונות, לא הספיקו להיכלל בספרי הספה גם כך ניתן פרס נדיב קדי לכינונית: מה שהיה "נכון" וחסוב לתקופתם (ובגרזן זה, ההערכה הספרותית של היצירות אינה לרוגנסית, ועל היסטוריון הספרות לעשות את מלאכתו נאמנה בהברלה בין "החשוב" ואף "המתחייב" ברנע היסטורי נתון לבין ה"מועד" ספרותי, שוב איננו מקנה חסר נות ליצירות תורות שחברו בעשורים האחרונים.

מעולם הספרות והאמנות / רות אלמוג

ז'רודו, ביוגרפיה

את הביוגרפיה הראשונה של המחזאי הצרפתי ז'אן ז'רודו ("המסעפה שאיר") כתבה עיתונאית מן ה"שיארי" מאראם, פיליפ ריפה, ובצדק, כותב מבקר "לה מוטי" שהי חתי ז'רודו שיחזק הגשים המפקד מרכ ז', כמאן מעודן. היחל לה לגיפה גישה אל תכונת מרובה האל עדר יית שלוש, שנקרטמו. היא מספרת עדיין בבחינת חייה.

ביאקול נורמאל" מוקסס ז'רודו ממורו לגרמנית המצביע על הכיוון - גרמניה. הוא עושה שנה במינכן. בתי קפה, קרטואלים, קופצריסטי. הוא נוסע לאיסטריה, סריביה, איטליה. הוא פוגש בפול מוראן ולקבלת אביז נעשה למרדוכו כפילוסופיה. בסיפוץ הוא נכנס לשירות החוץ של ארצו. הוא כותב שטע. בתקופה זו הוא מתאהב עדי מעטת כוליליה השקבאנית, המוכרת בכל הטוקלינים של פאריס. ירודו ואשתו בעתיד של נאסטון גלויסאר. לילישה היא חד הגשית המרכיזה חתי ז'רודו.

תיקון

ברשימתו של אמיר אור על ספרו של רודון מגולס, "עלייתה ונפילתה של האומות היהודית" (תרבות וספרות", 31.12) נבלה טעות. כמשפט הראשון נכתב כי הספר "מביא אתו מתוריקה חובי בנית", וצריך להיות: "מביא אתו מתוריקה ותובנות".

קרן מלול

הודעה

כמדי שנה מעניקה קרן מלול מלגות לפרויקטים בנושאים הבאים:
1. פעולות בלבימת ההתבוללות לשם הבטחת הקיום היהודי.
2. חינוך הנוער לערכים יהודים תוך הקניית ידע ליסודות ולשורשים של היהדות.
3. קדום איכות החיים של העם היהודי ומדינת ישראל.
מוסדות ויחידים המעוניינים להציע את מועמדותם לקבלת הצעות מהקרן מתבקשים לכתוב בזיון פרטים מלאים על הפרויקטים המוצעים על-ידים ובזיון מספר טלפון אל: קרן מלול (ג.פ.) ת.ד. 26333 תל אביב מיקוד 61262.
את הבקשות יש להגיש עד ליום שלישי ד' באדר תשנ"ד 15.2.94.

כאשר שקי מעמיק ללוח את התפוחותם הספרותית האינוירודיאציה של היצוים הנחרדים מתחרדת